

Wydział Architektury

POLITECHNIKA WARSZAWSKA

Recenzja pracy doktorskiej
pt. *Przemiany budynków szkolnych w układach przestrzennych
regionu Podhala po II wojnie światowej*
Autor: **mgr inż. arch. Grzegorz Mirek**
Promotor: dr hab. inż. arch. Bogusław Podhalański, prof. PK

dr hab. inż. arch. Anna Maria Wierzbicka, prof. PW
Pracownia Architektury Sakralnej i Monumentalnej
Zakład Projektowania Architektonicznego i Urbanistycznego
Wydział Architektury Politechniki Warszawskiej
00-659 Warszawa, ul. Koszykowa 55
tel. 605 938 088,
anna.wierzbicka@pw.edu.pl
ul. Sarmacka 4 B m. 158
02-972 Warszawa

Recenzja pracy doktorskiej
pt. *„Przemiany budynków szkolnych w układach przestrzennych regionu Podhala
po II wojnie światowej„*

Autor: **mgr inż. arch. Grzegorz Mirek**

Promotor: dr hab. inż. arch. Bogusław Podhalański, prof. PK

Politechnika Warszawska

Katedra Planowania

Przestrzennego, Projektowania Urbanistycznego i Ruralistycznego A-5

Podstawa formalna opracowania

- Umowa o dzieło z Politechniką Krakowską.
- Ustawa z dnia 14 marca 2003 r. o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki (Dz. U. Nr 65, Poz. 595 z późniejszymi zmianami).
- Rozporządzenie Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 19 stycznia 2018 r. w sprawie szczegółowego trybu i warunków przeprowadzania czynności w przewodzie doktorskim, w postępowaniu habilitacyjnym oraz w postępowaniu o nadanie tytułu profesora (Dz.U. 2018 poz. 261).

Układ rozprawy

Otrzymane materiały – tekst i rysunki w formie wydruku oprawione w formie książki o formacie A4 liczącej 165 stron. W pracy znajdują się ilustracje (66) omawianych przykładów, karty 34 obiektów oraz 283 przypisy dolne. Na końcu opracowania znajduje się bibliografia podzielona na publikacje książkową, akty prawne i opracowania planistyczne. Szata graficzna jest poprawna i czytelnie złożona. Część opisowa uzupełniona zarosła kartami

dr hab. inż. arch. Anna Maria Wierzbicka, prof. PW
Zakład Projektowania Architektonicznego i Urbanistycznego,
Pracownia Architektury Sakralnej i Monumentalnej
Wydział Architektury Politechniki Warszawskiej

Recenzja pracy doktorskiej
pt. *Przemiany budynków szkolnych w układach przestrzennych
regionu Podhala po II wojnie światowej*
Autor: **mgr inż. arch. Grzegorz Mirek**
Promotor: dr hab. inż. arch. Bogusław Podhalański, prof. PK

katalogowani poszczonych obiektów i zestawieniem tabelarycznym cech regionalnych.

Zawartość rozprawy

Praca jest podzielona na 8 rozdziałów zawierających podrozdziały, z których rozdziały 3-5 stanowią zasadniczą część. Rozdział 1 – *Wstęp*: 1.1 Wprowadzenie do tematu pracy; 1.2 Uzasadnienie tematu pracy. Rozdział 2 – *Problem badawczy*: 2.1 Cel pracy, 2.2 Problem badawczy i teza pracy, 2.3 Delimitacja czasowa, 2.4 Delimitacja terytorialna, 2.5 Metodyka badań pracy. Rozdział 3 – *Szkoła miejsce, etap życia, budynek* (omówienie zagadnień związane z szkolnictwem) 3.1 Architektura oraz idee pedagogiczne, 3.2 Nowe możliwości – rozwój technologii oraz techniki. Rozdział 4 – *Rozwój architektury budynków szkolnych po II wojnie światowej*: 4.1 Rozwój i przeobrażenia oświaty w powojennej Polsce, 4.2 Modernizm jako wiodący kierunek architektury PRL, 4.3 Zmiany w architekturze szkół, kulisy powojennego kanonu budownictwa, 4.4 Unifikacja budynku szkolnego na przykładzie projektu „Szkół Tysiąclecia”, 4.5 Ewolucja funkcji formy i znaczenia białego budynku szkolnego, 4.6 Polska szkoła środowiskowa, 4.7 Projektowanie budynków szkolnych – uwarunkowania, 4.8 Budynki szkolne po 1989r. Rozdział 5 – *Stan badań związanych z architekturą regionalną Podhala*: 5.1 Szkoła na Podhalu w ujęciu historycznymi, 5.2 Architektura Podhala w literaturze przedmiotu. Rozdział 6 – *Co identyfikuje architekturę regionalną Podhala. Badania typowych cech budynków*. Rozdział 7 – *Analiza wybranych obiektów szkolnych powstałych po II wojnie światowej*: 7.1 Uzasadnienie metody analizy obiektów, 7.2 Spis wybranych obiektów przyjętych do analiz, 7.3 Karty obiektów wraz z lokalizacją. Rozdział 8 – *Podsumowanie i Wnioski*: 8.1 Wskazanie tendencji w ewolucji formy architektonicznej budynku szkolnego po II wojnie światowej w regionie Podhala na podstawie analizy, 8.2 Określenie dominującej formy architektonicznej na podstawie wybranych przykładów, 8.3 Udane przemiany budynków w odniesieniu do regionu czy atrapa stylistyczna? Współczesne przebudowy oraz rozbudowy budynków szkół powstałych po II wojnie, 8.4 Analiza zysków i strat w kontekście regionu oraz ich wpływ na odbiór wizualny w układach przestrzennych Podhala, 8.5 Próba antycypacji kierunku rozwoju architektury budynków szkolnych oraz wskazanie szans i zagrożeń w kontekście aktualnych uwarunkowań przestrzennych, 8.6 Propozycje praktycznego wykorzystania wyników analizy. Na końcu dysertacji znajduje się Bibliografia:

spis literatury, akty prawne i opracowania planistyczne, strony internetowe, spis rycin, spis tabel, streszczenie i abstrakt.

Problematyka badań, cel, metoda pracy, zakres pracy, metodologia

We wstępie Autor uzasadnia podjęty temat pracy badawczej jako, wieloaspektowej analizy obiektów szkolnych wybudowanych po II wojnie światowej na terenie Podhala i ich przemiany przemian przestrzennych.

Cel badawczy pracy

W dysertacji autor stawia kilka celów badawczych Pierwszym „ celem pracy jest zwrócenie uwagi na zaległości w rozwoju architektury szkół w kontekście pełnionej przez nie funkcji w społeczeństwie oraz jako budynków stanowiących istotny element krajobrazu miasta oraz wsi”. Drugim celem jest „ refleksja nad postępem oraz ochroną cennego dziedzictwa”. Kolejnym celem badawczym jest zwrócenie uwagi na cechy regionalizmu w obiektach szkolnych na obszarze Podhala. W dość rozbudowanym wstępie nie wiedząc początkowo kilka obszarów zainteresowań w obszarach badawczych.

W dalszej części Autor formułuje następującą tezę badawczą: **„Budynki szkolne, powstałe po II wojnie światowej w regionie Podhala, pozbawione były odrębności architektonicznej oraz elementów charakterystycznych, przez co stały się anonimowe w kontekście miejsca w którym znajdują”[s.16]** Postawiona teza jest adekwatna do przedłożonej dysertacji (choć dość oczywista), było by jednak ciekawe rozbudowanie tezy o przyczynę takiego stanu rzeczy. Należy zauważyć, że wpisywanie się w kontekst nie następuje jedynie poprzez uwzględnienie jedynie cech charakterystycznych dla danego regionu. Współcześnie istnieje wielu znakomitych twórców, których projekty wpisują się w kontekst nie tylko poprzez wykorzystanie cech regionalnych np. Termy w Vals, Kaplica Świętego Benedykta w Sumvitg, w Szwajcarii autorstwa Petera Zumthota, Kaplica Matki Bożej Anielskiej na wzgórzu Monet Tamarro, kościół San Giovanni Battista w Mogno w Szwajcarii projektu Mario Botta przedstawiciela neomodernistycznego regionalizmu i Kaplica w Portugalii Monte da Charneca autorstwa Alvaro Siza, którego architektura wpisuje się doskonale w krajobraz poprzez kontrastowy minimalizm.

Narzuca się też kolejne pytanie co oznacza określenie „anonimowy” w odniesieniu do architektury. W słowniku PWN definicja pojęcia „anonimowy” brzmi: 1. «nieujawniający swego nazwiska lub nieznaną z nazwiska», 2. «taki, którego autor lub sprawca nie jest znany», 3. «będący udziałem ludzi nieznaną

Recenzja pracy doktorskiej

pt. *Przemiany budynków szkolnych w układach przestrzennych regionu Podhala po II wojnie światowej*

Autor: **mgr inż. arch. Grzegorz Mirek**

Promotor: dr hab. inż. arch. Bogusław Podhalański, prof. PK

lub niczym się niewyróżniających». Następnymi pojęciami, które warto zdefiniować w odniesieniu do tezy dysertacji to; „miejsce”, „intuicja” i „tożsamość”. Miejsce to nie tylko przestrzeń fizyczna, intuicja to działanie twórcze wynikające z wielu obszarów, a tożsamość to nie regionalizm. Architekturę należy zatem analizować na wielu płaszczyznach: przestrzennej kompozycyjnej, regionalnej i czasowej, aby w pełni poddać ją krytyce i, jak słusznie zauważa architekt Jacek Krenz: „W każdą formę architektoniczną na trwałe zostaje wpisane episteme – naczelne idee i poglądy epoki, np. racjonalność, irracjonalność, humanizm, antropocentryzm, antropo-zofia, hierarchia wartości, ich względność lub stałość; system polityczny i rodzaj władzy, np. demokracja, monarchia. Są to znaki czasu, które stanowi swoistą metrykę urodzenia dzieła, czytelną zarówno dla współczesnych, jaki przyszłych pokoleń” [Krenz 1997].

Zakres oraz konstrukcja pracy

Autor precyzyjnie określa zakres terytorialny i funkcjonalny analizowanych obiektów architektonicznych. Ze względu na zakres badawczy dysertacja została podzielona na osiem części. Rozdziały od 1-3 stanowią wstęp do zasadniczej części opracowania, w tej części autor opisuje wszystkie aspekty pracy badawczej. W rozdziale 4. zostaje omówiony rozwój oświaty w powojennej Polsce i wpływ tych przemian na projektowanie obiektów szkół. W tej części autor przedstawia stan badań dotyczących rozwoju szkół po II wojnie światowej. Ważnym aspektem jest podkreślenie roli szkoły środowiskowej jako miejsca integracji społecznej. Rozdział 5 dotyczy architektury regionalnej Podhala. W rozdziale 6 opisane zostały cechy architektury regionalnej. Rozdział 7 stanowi zasadniczą część pracy i został podzielony na 3 podrozdziały: Uzasadnienie metody analizy obiektów, spis i karty katalogowe. W rozdziale 8 Autor dysertacji podejmuje krytyczną analizę zebranych danych. W tym rozdziale ważna jest część dotycząca antycypacji dalszych kierunków rozwoju budynków szkolnych. Bibliografię, spis rycin, spis tabel, streszczenie i abstrakt niepotrzebnie podzielono na podrozdziały.

Metoda pracy i stan badań

Autor rzetelnie bazuje na publikacjach krajowych dotyczących opracowanego tematu. W analizie nie zabrakło cennych artykułów i publikacji książkowych. Ze względu na rozbudowany charakter pracy dobór źródeł jest różnorodny i dotyczy wielu obszarów naukowych. Literatura przedmiotu została podzielona ze względu na zagadnienia związane z regionalizmem

Recenzja pracy doktorskiej

pt. *Przemiany budynków szkolnych w układach przestrzennych regionu Podhala po II wojnie światowej*

Autor: **mgr inż. arch. Grzegorz Mirek**

Promotor: dr hab. inż. arch. Bogusław Podhalański, prof. PK

i budynkami szkół. Kwerenda, baza wyjściowa dotycząca budynków szkół, została rzetelnie opracowana. W tej części istnieje jedno uchybienie, a mianowicie zarówno w kartach katalogowych, jak w opracowaniu rzeczowym nie wymieniony jest autor projektu, co w analizach architektonicznych jest konieczne, gdyż poszerza źródło informacji. W części dotyczącej metodologii pracy Autor słusznie opisuje przykłady, jednak nie wspomina o analizie krytycznej i syntezie, które oczywiście stosuje. Należy podkreślić, że sama kwerenda przykładów stanowi pierwszy krok do krytycznej analizy w celu wyciągnięcia wniosków i interpretacji danych. W części dotyczącej metodologii zabrakło uporządkowania samej analizy krytycznej. Autor natomiast opisuje cechy regionalizmu, które nie są metodą, co rodzi chaos utrudniający czytanie dysertacji. Ta część powinna zostać włączona do rozdziału dotyczącego samego regionalizmu (s. 30 – 36). Również nie określono, że wybrana metoda badawcza ma charakter jakościowy, a nie ilościowy, co w badaniach dotyczących architektury może wydawać się oczywiste, jednak powinno być podkreślone.

Uwagi końcowe

Praca stanowi syntetyczne opracowanie tematu analizy obiektów edukacyjnych wybudowanych po II wojnie światowej na terenie Podhala z uwzględnieniem stanu przed i po modernizacji. Autor skupia się na problematyce architektury obiektów szkolnych analizując je na podstawie dostępnej dokumentacji, wizji lokalnej i analizie krytycznej w odniesieniu do cech regionalizmu. W dysertacji zostaje rozwinięte pojęcie „regionalizmu”, interesujące jest przywołanie projektu szkoły z początku XX w., która poprzez swoje charakterystyczne cechy nawiązuje do architektury regionalnej „*co miało ratować przez zachwaszczeniem obcymi stylami szablony*” (s.74). Doktorant słusznie podkreśla tę wieloaspektowość problemu badawczego w pracy sięgając do różnych opracowań. W części zasadniczej dysertacji w formie kart katalogowych zestawionych są 34 omawiane budynki szkolne. Przy każdym obiekcie są informacje dotyczące lokalizacji, czasu powstania i modernizacji, rodzaju konstrukcji, technologii i użytych materiałów. W tabeli zawarte są również informacje dotyczące cech regionalnych: kształtu dachu, okapu, elewacji, podmurówki ganku wejściowego i materiału wykończeniowego. Autor słusznie analizuje wybrane cechy w okresie przed i po modernizacji (s.97-113). Ta część jest cennym elementem opracowania. Aby poszerzyć badania uzasadnione byłoby pokazać rzuty obiektów ze względu na ich funkcję edukacyjną

Recenzja pracy doktorskiej

pt. *Przemiany budynków szkolnych w układach przestrzennych regionu Podhala po II wojnie światowej*

Autor: **mgr inż. arch. Grzegorz Mirek**

Promotor: dr hab. inż. arch. Bogusław Podhalański, prof. PK

i spróbować podjąć analizę krytyczną dotyczącą jakości architektury. Należy również zwrócić uwagę, że niektóre z prezentowanych obiektów były wybudowane według obowiązującego standardu bez głębszego zamysłu architektonicznego i trudno określić je jako „architekturę”. Zdaniem recenzenta nie powinny zostać poddane analizie ze względu na bardzo niską jakość architektoniczną. To samo zresztą dotyczy modernizacji szkół, które w poszukiwaniu regionalizmu zdegardowały modernistyczny zamysł projektanta. Autor słusznie zauważa, że wprowadzenie dwuspadowego dachu w wielu przypadkach transformacje budynków istniejących skutkowało negatywnie na ich formę oraz odbiór w krajobrazie (s.135). Autor słusznie podkreśla, że Podhale to nie zbiór gotowych form uniwersalnych, których użycie zagwarantuje wpisanie się w krajobraz (s.135). Ta sama uwaga dotyczy modernizacji istniejących obiektów, których źródła cech architektonicznych sięgają modernizmu. W rozdziale 8 szczegółowo analizuje i udawadnia przyjętą tezę pracy, że budynki szkolne, powstałe po II wojnie światowej w regionie Podhala, pozbawione były odrębności architektonicznej oraz elementów charakterystycznych, przez co stały się anonimowe w kontekście miejsca, w którym się znajdują. Teza ta w drodze dość rozbudowanego dyskursu została udowodniona jednak mogłaby zostać poszerzona o stwierdzenia pojawiające się w dalszej części opracowania, że regionalizm w architekturze nie może być traktowany jako wierne zestawienie detali i cech architektonicznych. Obiekt powinien zostać zawsze potraktowany holistycznie w kontekście czasu powstania, uwarunkowań polityczno-społecznych i istniejących trendów architektonicznych. Doktorant słusznie podkreśla te zależności i wykorzystuje je w analizie badawczej przy opracowaniu dysertacji. Współcześnie w dziedzinie architektury i urbanistyki kierunek analiz bazującym na podstawie założeń „study by design” staje się powszechną praktyką naukową. Na końcu opracowania Autor proponuje praktyczne wykorzystanie badań, które w dobie ciągłej modernizacji i zmian w szkolnictwie wydają się nie tylko uzasadnione ale także pożądane.

Na koniec kilka uwag edytorskich, które nie umniejszają jakości pracy, ale mogą zostać uwzględnione przy edycji wydawniczej. Jeśli Autor cytuje wielokrotnie autora publikacji czy projektu nie pisze się ponownie imienia, np. Anna Wierzbicka, w kolejnym zdaniu Wierzbicka a nie A. Wierzbicka. W typografii książkowej przyjęło się, że tekst pełny pisze się czcionką szeryfową a nagłówki i przypisy bezszeryfową. W spisie treści brakuje numeracji stron

Recenzja pracy doktorskiej
*pt. Przemiany budynków szkolnych w układach przestrzennych
regionu Podhala po II wojnie światowej*
Autor: **mgr inż. arch. Grzegorz Mirek**
Promotor: dr hab. inż. arch. Bogusław Podhalański, prof. PK

poszczególnych rozdziałów, co znacznie utrudnia pracę recenzenta. Uwaga dotyczy również edycji typograficznej rozmieszczenia rysunków i ilustracji, tutaj należy podkreślić, że fotografia to nie rysunek czy ryciny. Szkoda, że, analizowane obiekty zostawiane są w niewielkich 5cm ilustracjach, brak jest rysunków rzutów i przekrojów budynków. Marginesy są zbyt wąskie i utrudniają notowanie uwag podczas czytania dysertacji. Cenne dla pracy wydają się szkice autorskie dotyczące wybranych cech regionalizmu. Można przypuszczać, że Autor posiada warsztat rysunkowy, który niestety nie został w pełni wykorzystany przy sporządzaniu analiz typologicznych poszczególnych obiektów.

Podsumowanie, wnioski końcowe

Przedłożona do recenzji dysertacja jest rozwinięciem i podsumowaniem badań prowadzonych przez mgr inż. arch. Grzegorza Mirka na Wydziale Architektury Politechniki Krakowskiej. Autor przeprowadza analizę projektowania budynków szkół na Podhalu nawiązującego do architektury regionalnej. Praca ma oryginalną wartość naukową związaną z dyscypliną architektura i urbanistyka. Struktura dysertacji jest prawidłowa. Poszczególne części - rozdziały są powiązane logicznie, a ich kolejność jest uzasadniona. Zawartość treściowa przedłożonej pracy zawiera wymagane elementy dla rozpraw doktorskich. Pomimo uwag krytycznych pod względem merytorycznym i możliwości rozbudowania tezy badawczej, dysertacja jest prawidłowo opracowana. Do wyboru tematu, celu badań, wyboru literatury przedmiotu i materiałów źródłowych, doboru kilkudziesięciu obiektów szkolnych, autorskie opracowanie i przyjętą metodykę badawczą, analizę zebranego materiału oraz wnioski końcowe - nie można mieć poważniejszych zastrzeżeń. Wymienione wyżej uwagi nie rzutują na ogólny wizerunek pracy i jej ocenę końcową. Autor rozprawy wykazał się umiejętnością analizy krytycznej i weryfikacją tez badawczych.

Pomimo uwag krytycznych należy podkreślić, że Autor wykazał się znajomością warsztatu naukowego, rozwiązując postawiony problem naukowy - co stanowi istotę rozprawy doktorskiej. Na uznanie zasługuje rzetelna kwerenda dostępnych opracowań kart katalogowych poszczególnych obiektów i zestawienie tabelaryczne cech regionalizmu. Walorem poznawczym dysertacji jest rzetelna analiza istniejących obiektów szkół przed i po modernizacjach.

Wydział Architektury

POLITECHNIKA WARSZAWSKA

Recenzja pracy doktorskiej

pt. *Przemiany budynków szkolnych w układach przestrzennych regionu Podhala po II wojnie światowej*

Autor: **mgr inż. arch. Grzegorz Mirek**

Promotor: dr hab. inż. arch. Bogusław Podhalański, prof. PK

Temat opracowania w dobie poszukiwań wzorców regionalnych w rozwoju architektury jest bardzo aktualny.

Stwierdzam, że przedłożona do recenzji dysertacja jest oryginalnym opracowaniem postawionego problemu naukowego i spełnia wymagania stawiane pracom doktorskim na podstawie Ustawy z dnia 14 marca 2003 r. o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki (Dz. U. Nr 65, Poz. 595 z późniejszymi zmianami) oraz Rozporządzenie Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 19 stycznia 2018 r. w sprawie szczegółowego trybu i warunków przeprowadzania czynności w przewodzie doktorskim, w postępowaniu habilitacyjnym oraz w postępowaniu o nadanie tytułu profesora (Dz.U. 2018 poz. 261).

**Wnoszę do Rady Wydziału Architektury Politechniki Karkowskiej
opryjęcie rozprawy i dopuszczenie jej do publicznej obrony.**

Warszawa, 09 września 2021 r.

Prof. nzw. dr hab. inż. arch.

Anna Maria Wierzbicka

WYDZIAŁ ARCHITEKTURY
POLITECHNIKA WARSZAWSKA

dr hab. inż. arch. Anna Maria Wierzbicka, prof. PW

dr hab. inż. arch. Anna Maria Wierzbicka, prof. PW

Zakład Projektowania Architektonicznego i Urbanistycznego,
Pracownia Architektury Sakralnej i Monumentalnej
Wydział Architektury Politechniki Warszawskiej